

Бахтіяр-наме

КУПИТИ

«Бахтіяр-наме» («Повість про Бахтіяра»), відома також під назвою «Повість про десятиох візирів», — твір, широко відомий на Сході. Час його написання вчені впевнено відносять до XI–XII століття. Різноманітні списки «Бахтіяр-наме» зберігаються в більшості рукописних сховищ світу. Відомі, крім численних перських, також арабські, уйгурські та малайські версії цього твору. Арабська версія дійшла до нас у складі казок «Тисячі й однієї ночі». Про велику популярність «Бахтіяр-наме» свідчить, зокрема, той факт, що пропонування переклад здійснено з рукопису, переписаного 1687 року в Індії, в епоху розквіту династії Великих Моголів. Книгу також органічно доповнюють середньовічні повісті й оповідання, зокрема «Про доньку кашмірського правителя», «Наср-Айяр» та ін.

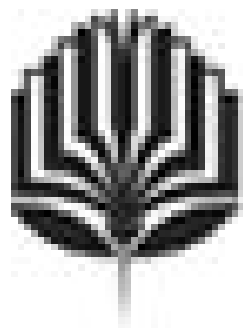
Бахтиёр-наме

Бахтіяр-наме

З перської переклав
Роман Гамада

**ТЕРНОПІЛЬ
БОГДАН**

Бахтіяр-наме/ перекл. з перської, передмова, примітки Р. Гамади. —
Тернопіль : Богдан, 2012. — 128 с. — (Серія «Скарби Сходу»).

ISBN 978-966-10-8241-9

«Бахтіяр-наме» («Повість про Бахтіяра»), відома також під назвою «Повість про десятих візирів», — твір, широко відомий на Сході. Час його написання вчені впевнено відносять до XI–XII століття. Різноманітні списки «Бахтіяр-наме» зберігаються в більшості рукописних сховищ світу. Відомі, крім численних перських, також арабські, уйгурські та малайські версії цього твору. Арабська версія дійшла до нас у складі казок «Тисячі й однієї ночі». Про велику популярність «Бахтіяр-наме» свідчить, зокрема, той факт, що пропонуваній переклад здійснено з рукопису, переписаного 1687 року в Індії, в епоху розквіту династії Великих Моголів.

Книгу також органічно доповнюють середньовічні повісті й оповідання, зокрема «Про доньку кашмірського правителя», «Наср-Айяр» та ін.

Серія «Скарби Сходу» заснована 2008 року

Переклав з перської *Роман Гамада*

Перекладено з рукопису № 256,
що зберігається у Відділі рукописів
Санкт-Петербурзького відділення АН Росії

Редакційна колегія серії «Скарби Сходу»:

Богдан Будний
Іван Бондаренко
Роман Гамада
Ірина Дрига
Юрій Кочубей
Вікторія Мусійчук
Степан Наливайко
Юлія Осадча
Ярема Полотнюк
Валерій Рибалкін
Ярослава Шекера

*Охороняється Законом України про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

«Бахтіяр-Наме» в історії перської літератури

«Бахтіяр-наме», або ж «Бахтіярова книга», відоме іще як «Оповіді десяти візирів». Жанр оповідей візирів, коли так можна сказати, доволі популярний на Сході: в різних літературах, зокрема індійській, перській, арабській, існує багато версій подібних оповідань, об'єднаних одним спільним рамковим сюжетом. Насамперед слід назвати книгу «Сіндбад-наме», написану у XII ст. представником персомовної прози Середньої Азії Мохаммедом ас-Загірі Самарканді, витоки якої вчені добачають у давньоіндійських джерелах, а саме у моралізаторських і дидактичних творах. Існують дві арабські літературні версії «Семи візирів», «Розповідь про царевича та сімох візирів» зі знаменитої «Книги тисячі і одної ночі», а також безліч історій про мудрих радників у народній літературі, щедро розсипаних по рукописних збірниках. Якщо «Сіндбад-наме» присвячене темі жіночої підступності й зрадливості — темі, широко розробленій в давньоіндійській і перській літературах, то «Бахтіяр-наме» опиняється вже у розряді творів про шкоду покvapливих рішень — творів, написаних задля повчання правителям.

Існує літературний варіант «Бахтіяр-наме» Дакаїкі, написаний на поч. XIII ст. (доводять дослідники, не пізніше 1211 року) як наслідування «Сіндбад-наме» ас-Самарканді, що породив багато фольклорних версій, які розглядають у контексті перської народної літератури. Проте ім'я Дакаїкі мало відоме в історії літератури. Його твір написаний складною мовою, що загалом характерно для перської середньовічної прози. Звичайно, у такому вигляді «Бахтіяр-наме» Дакаїкі не змогла собі здобути широкої популярності (через веломовний стиль, пишну і складну метафорику, часом важко зрозумілу для простого читача), що призвело, по суті, до забуття самого автора — про Дакаїкі важко знайти докладніші відомості в середньовічних антологіях-тазкіре чи в сучасніших історіях літератури (приміром, у фундаментальних *«Dějínach perské a tádžické literatury»* за ред. академіка Яна Рипки (Praha, 1956).

Пропонована «Бахтіяр-наме» належить перу анонімного автора, і запозичена вона з відомого рукопису кінця XVII ст. (коли точніше, 1687 року), переписаного в Індії (шифр В 256 Санкт-Петербурзької бібліотеки Рос. НАН). Народна версія відрізняється від літературного прототипу перш за все простотою стилю, відсутністю пишної метафорики і рясних віршових вставок; за мовою вона наближається до таких відомих творів, як новоперська «Туті-наме», що «деякими своїми мотивами проникає до іранської народної творчості. «Туті-наме» і «Бахтіяр-наме» справедливо розглядають у спільному зв'язку, оскільки згадані книги мають витоки у давньоіндійській моралізаторській та дидактичній літературах, особливо ж не викликає сумнівів «Туті-наме» як переробка (точніше, вибір) із давньоіндійської «Шукасаптаті», доповнена іранськими мотивами.

За композицією і за типом розвитку сюжету згадані твори становлять собою зразки обрамленого (або ж рамкового) оповідання, а точніше, збірки оповідань, об'єднаних спільною оповіддю або ж провідною ідеєю. Ця рамковість давала змогу об'єднувати і цілком відмінні, різнотипні оповідання. Службова заданість зв'язуючого оповідання часто вела до того, що роль головного героя зводилась до мінімуму, а то й зовсім про нього не згадувалось, як це маємо в одному з фольклорних творів про вченого-вихователя Сіндбада, іменем якого названо всю повість. Та й «Бахтіяр-наме» можна назвати «Бахтіяровою книгою» з великою натяжкою, оскільки розповідь про пригоди самого Бахтіяра включена лишень в одне обрамлююче оповідання і вирішальної ролі у книзі не відіграє, таким чином задекларована назва не відбиває зовсім суті твору.

«Бахтіяр-наме» — книга наскрізь дидактична, і це зайвий раз свідчить про її давність та зв'язок із давніми індійською та перською (в її середньовічний, так званий пеглевійський період) літературами. І якщо вже в «Туті-наме» дидактичний елемент — швидше данина традиції, аніж реальна мета книги (мудрий папуга утримує своїми оповідками жінку від гріхопадіння), то пізніші рамкові твори геть позбавлені моралізаторства, і оповідки розповідаються без наперед визначеної мети, щоб лише розважити читача, а то й просто згаяти час. При всій заданості «Бахтіяр-наме» у ній не всі оповідки підпорядковані темі «шкідливості поспіху», — тут і оповідка про

купця, від якого відвернулася доля, та про завидників; не змогли автори оминати й «класичної» теми жіночої підступності та зрадливості, хоча при ближчому розгляді перед нами постає не зрадливиця, а вірна жінка і любляча мати, яка вдалася до хитрощів затим лишень, аби побачитись із рідним сином.

В дусі вченості того часу і літературні, і народні варіанти рясно приправлені коранічними цитатами, завжди влучно дібраними до потрібного місця, що свідчить про добре знання тексту Святого Письма, так само як і про високу художню майстерність авторів. Попри відмінність стилів літературних і народних варіантів послідовно розміщених вставних оповідань, вражає схожість у всіх творах коранічних цитувань (приміром, «Хто вірить Аллахові, для того Він достатній», «Воістину, терпеливим буде вірна нагорода...»), власних імен та географічних назв. З плином часу «Бахтіяр-наме» на народній основі викристалізувалася, набувши досконалої форми та виду, і саме ця якість (простота мови, лаконічність викладу) дала повне право відомому іраністові Є.Е. Бертельсу включити текст «Бахтіяр-наме» до хрестоматійної частини свого «Підручника перської мови».

Роман ГАМАДА

از آن کیست که آن عماری خرم نام و شاهانه
 را بشاید خادمان دختر چون غلام شاه را دیدند
 گفتند دختر سید لاری است که او را پدرش
 طلب نموده است و بدیدار فرخنده شاهی است
 غلام چون آن خبر به کعبه بادشاه رسانید باد
 شاه مرکب سویی عماری را انداخته صاحب دختر
 بیامی چند به سید لاری فرستاد چون که شاه
 نزدیک رسید خادمان پیاده شدند و زمینی نوک
 کردند درک به لطیف ترین طریقی به قاتلها گفتند
 اتفاقاً در آن وقت باد تند بر عماری وزید
 و میرده عماری بر خاکست جشم شاه بر جمال
 دختر افتاد و دلش صید زلف پری چهره شد
 شاه بی که طبع صید بر آتش بود گرفتار دام صیاد
 شد و ملکی که از او میسر نیست معین گشت و
 استیلای عشق عنان مالک از دست شاه
 پیرون برد هر چند خواست که خود را بدست بخت
 عشق نیاید و بهوش زور میکرد و عشق بر
 عقل زیاده می نمود و غالب و شوق جگر
 گشت و عنان نفوذ از دست تکلف پیرفت

افتاد و الفقه چون بادشاه گرفتار گشت و مجبور
 بایازی بدل عنان مرکب از دست را کرد چون
 صورت بی جان حیران بماند از غایت پیخودی
 خادم را گفت نه پیر حبست که دلم در ماند و عشق
 بر من زور آورد و الفقه بدست محبت زمام عمار
 بگرفت دل از طرب در طلب و حال آمد و جهان
 در آرزوی جمال افتاد و نقاب آرزوی محمد بست
 حسن عهد بدست دلبری دید چون عمو و افتاد
 سراسر نور روی آراسته و زلفی پیر است خادم
 را گفت ای خدمتکار مستغرق وای دوستدار
 صادق عشق و جمال این دختر دلم را صید کرد و جانم
 در قید آورد و مصلحت آنست که نزدیک سید لاری
 روی او را بگویم که شاه بکیم شرح دختر را
 در نگاه آورد اگر دانی که بادشاه دامادی ترا
 شاه خوش و وقت تنوی و عبا رملال به خاطر
 راه ندی چه دختر انرا از شوهر ناکند بدست خادم
 چون آن شنیدند زمینی بوسه داد و گفت آنچه
 شاه فرماید عینی مصلحت است و سعادت
 پدر دختر درین است و او را کدام سعادت و

Бахтіяр-наме

Оповідачі історій розказують, що в Іраку Аджамському був собі один правитель, володар трону й корони, і слава про можуть його та велич рознеслася ген по всіх усядах, затим-то усі вороги та й позосталі недоброзичливці, потерпаючи за свої душі, розбіглися хто знає куди, забилися в найдальші закутки. І влада того правителя простягалась од берегів Бахрейну аж до кордонів Гіндустану й Оману. Мав же він при собі десять премудрих візирів, що були бездоганними у розумінні айятів, та й на світських науках знали не згірше. І був у його сепегсалар — командувач війська; відважний же войовник він був, отой сепегсалар, одчайдух над одчайдухами, у бувальцях бувалий. Мав же він одним-одну дочку, та таку вже гарну й хорошу, що й не сказати: врода її була, мов чистий промінь сонця, а лице — мов свіжий подих вітру. Коротко мовлячи, і планети небесні завидували її вроді, та все не могли налюбуватися, намілуватися нею. А що вже батько, так той, як ніхто інший, не міг натішитися своєю одиначкою, душі, як то кажуть, не чув у ній, а того і в голову собі не клав, що все у цім світі до пори, до часу. Прорік-бо святий Пророк — нехай Аллах благословить його та привітає: «Доглядання дочок належить до чеснотливих вчинків».

Виправив ото раз падишах сепегсалара у дальні краї приборкати непокірних, смуту погамувати. Пробув там сепегсалар якийсь час, і стала йому на пам'яті донька. А як згадав, то зараз і послав вірного чоловіка, щоб той привіз на кілька день зі столиці доньку — до нього, значить, до батька, бо дуже вже за нею стужився. Прибувши до міста, посланець переказав дівчині батькове бажання; отож, не гаючи часу, вони зібрали все необхідне в дорогу й виїхали з міста. Сталось так, що саме того дня, коли несли криті ноші з дівчиною, в тих околицях полював падишах: ловчі яструби, соколи й сапсани здіймались в повітря, видивляючи здобич, а внизу держали сліду навчені гончаки з хортами. Аж бачить падишах — дорогою несуть ноші, роззолочений бунчук над шатром сліпить небо, а зелені запони, тягнучись долу, заграють із травою. Тюркські, індійські та ефіопські служники йшли попереду, розкидаючи тюльпани й троянди, збризкували шлях водою,

а ще несли в кадильницях духмяні курива. Отже, побачивши такі пишні ноші, падишах послав свого гуляма дізнатися, чиї ж то вони, бо в таких хіба що падишахиням і їздити.

Слуги дівчини, як зблизився падишахів гонець, сказали йому:

— Це донька сепегсалара, її до себе позвав батько, бо дуже вже схотілось йому її побачити.

Вернувшись, гулям сказав падишахові, хто в тих ношах; той підстрожив коня й подався до дівчини, аби принагідно з нею переказати сепегсаларові вітання. Як тільки падишах під'їхав ближче, слуги зійшли з коней і поцілували перед ним землю. У найвишуканіших словах та виразах він здоровив сепегсалара. Аж тут, не знати звідки, повіяв прудкий вітерець і відхилив запону на шатрі. Падишах побачив дівочу красу, якої не доводилось йому бачити зроду, і серце його впіймалось у кучері красуні, більше схожої на перію, аніж на земну людину. Отой падишах, що виїхав на влови, сам потрапив у тенета, вільний правитель опинився в заковах рабства, — як то мовиться, кохання вихопило йому з рук повіддя волі й терпіння. Хоч як він намагався, хоч що робив, аби визволитись од кохання, палка пристрасть усе дужче обіймала його серце. Сказати коротко, коли падишах став бранцем свого таки серця, коли йому аж наче груди заложило, а степ кругом так і покотився, із неживим лицем, себе вже гаразд не тямлячи, мовив він слугі:

— Що ж мені його тепер робити, що вдіяти — серце втрапило у безвихідь, любов мене здолала.

Та, не ждучи, що той скаже, схопив рукою запону й відкинув її геть. Він побачив перед собою чарівну дівчину, що була немов райська гурія, побачив сонце, що осяває все навкруги.

— О вірний та спочутливий друже! — сказав він слугі. — Ця красуня полонила моє серце, душу мою закувала в кайдани. Є лише один на те спосіб: ти вирушай до сепегсалара та скажи йому: «Падишах бере дружиною твою доньку, та не супроти ж закону, тож не журись, а радій святій долі, що послала тобі такого зятя». Та й, зрештою, дівчата рано чи пізно мають виходити заміж.

Вислухавши таку річ, слуга поцілував перед падишахом землю й одмовив:

— Те, що зволив сказати падишах, — щира правда, велике щастя її батькові од такого родичання; їй-же богу, чи може бути йому більша втіха? Проте всякій справі своя відповідна пора: коли візьмеш за себе дівчину отаким-ото чином, не спитавшись згоди у її батька, вороги на кпини його братимуть, насміхатимуться та ще й казатимуть, що, мовляв, падишах узяв дівчину силою. Краще буде, нехай дівчина спершу приїде до батька, падишах же проханням руки її лишень возвеличить сепегсалара, а повівши її до вінця з благословення рідних, учинить так, як велять того наші звичаї та обичаї. Батько й матір її не знати ще як і втішаться, що матимуть такого зятя, та, зладивши чималенький посаг, радо віддадуть доньку за тебе.

Та не сподобалась падишахові відповідь слуги, і він закричав на нього:

— Що це за зухвальство таке, як ти смієш обертати такі речі до свого пана?

Він хотів зараз же покарати слугу, та роздумався, боячись засмутити тендітну душу коханої, завдати жалю її делікатній натурі, а найдужче боявся таким чином одвернути її од себе; опріч усього, сказано в Корані: «...що приборкують гнів і прощають людям». Не ставши карати слугу, він сам узяв повіддя верблюда, що ніс красуню, й попрямував до міста. Отакий-ото похід прибув у столицю надвечір, коли вже сідало сонце.

Довго не зволікаючи, падишах прикликав вельмож, мудреців і суддів, та велів їм взяти згоду в дівчини й укласти шлюбний договір, як вимагає того віра. Адже сказав Пророк — мир над ним нехай буде: «Найкраща угода це та, що полягає на вірі».

От повінчали дівчину з падишахом, справили велике та бучне весілля, вельможі й не забарились написати листи сепегсаларові, у яких здоровили його — ти, мовляв, тепер пан на всю губу, породичався з самим падишахом. Та хоча падишах і узяв за себе дівчину буцім з додержанням усіх звичаїв, проте слуга, доставивши листи, розповів сепегсаларові, як було насправді, у непривабливому-таки вигляді. Аж печінки вмивались кров'ю сепегсаларові, як слухав тую розповідь — сказано, люблячий батько. Прочитав він тії вітальні листи, і гіркі сльози розпуки полились йому з очей, тоді ж на гадку прийшла йому ось така приповідка: «Хто кидає грудку, на одвіт

каменюку матиме». А далі узяв й одписав падишахові, вдаючи, ніби він радий не знати як: «Оце так щастя мені припало, це вже справді доля мені лице своє показала. Якими словами, якою мовою розповісти про почуття, що сповнюють мою душу? Теперечки, коли мені, старому слугі, покладено на голову корону щастя, я іще з більшим заповзяттям готовий слугувати — скільки змоги моєї буде». Він писав оці слова єдино задля пошанівку, так би мовити, про око, проте в душі його зростала щораз дужча ненависть.

Оттак-то воно й було: падишах бавив час у товаристві дівчини, а сепегсалар тільки й думав-гадав, як би то його помститися, аж проминув один місяць. Сепегсалар вернувся в столицю й уже там став сповняти службу, а падишах іще більше возвисив його.

А оце якогось дня сепегсалар, аби не прознав падишах, прикликав старших войовиків і сказав їм:

— Мушу повідати вам одну тайну річ, адже не годиться мені нічого од вас скривати. Та знайте, що, виявивши її чужому, моє і своє життя віддасте в небезпеку, — пощади тоді годі й ждати.

Усі ті еміри й войовики уклонилися і сказали:

— Ми по справедливості уважали тебе своїм проводирем, завсігди пишались тобою, у тебе й захистку шукали, коли приходилось до чого, тож кажи нам, що маєш казати.

— Ви гаразд знаєте, скільки труду й старань доклав я, аж поки здобув оце царство нашому падишахові, і не одну смуту погамував я. Та не вважив падишах на моє вірне йому слугування, не вважив і на моє чесне ім'я, без моєї згоди й відома забрав у мене доньку, таки силою забрав. Коли вже він так свавільно обійшовся зі мною, то як тоді з вами чинитиме?

Отак промовив він, і з очей йому, бо надто вже вразили його гідність, потекли гіркі сльози. Тоді стали казати вельможі:

— Авжеж, ми й самі гаразд знаємо, і нас не раз за печінки брало з досади; коли з тобою, нашим проводирем, так обійшовся сьогодні, то завтра з нами іще гірше обійдеться. Краще проженімо в три вирви такого правителя, віддаймо йому так само, як ото він ізробив.

Сепегсалар відімкнув двері скарбниці й заходився роздавати золото не лишень воякам, а й простим городянам, тож незабаром геть увесь край хотів бачити його на троні. Довкруг сепегсалара зібралося

воїнство, і вже намірялись вони йти помститися падишахові або й убити його, вражу личину. Як оточили з усіх сторін місто, а падишах бачить, до чого воно йдеться, то аж знетямився. Тоді, по довгій надумі, й каже дівчині:

— Оця смута сталася через мою любов до тебе. І годі тут щось удіяти, — і втікати нікуди, бо всі дороги зачатовано, і дорогі дарунки тут не допоможуться.

— Єдиний спосіб, — відмовляла йому дівчина, — так це втекти відсіля, не гаючи й часу, в чужу країну, шукати прихистку в чужого падишаха, а тоді вже, як зберемось на силі, і поквитаємось з негідниками.

— Краще нам буде, як подамося до Керману, — сказав падишах, — та попрохаємо тамтешнього правителя прихистити нас, бо далеко він славен своєю шляхетністю.

А потому він велів осідлати дужих й заодно легконогих коней, які не були ще в дорозі. Вони взяли із собою трохи золота, коштовностей, сіли верхи й з Божою поміччю вихопилися з міста. Мчали вони не розбираючи дороги, потім стали їхати пустелею, за нею стала друга пустеля, та така, що без жодної тобі краплі води. Що то вже звідали, бідолашні, труднощів, то й не сказати, а їхали ж вони удень та вночі безупину.

До речі саме буде споминути, що падишахова жінка давно вже була заважніла і в скорім часі мала сповити дитинку, бо якраз уже минуло дев'ять місяців. Ось збігло три дні й три ночі, як блукали вони тією пустизною, і трапився їм колодязь, а в тому колодязі була вода. Вхопилась бідолашна жінка за цямрину, бо не мала вже моготи їхати далі; спека ж їх геть була вже зморила, у роті пересохло, ото й стали вони од життя до смерті вертати, адже що ж мали робити, що вдіяти — позад них мечі ворогів, а попереду — палючий пісок пустелі.

— Прийшла, мабуть, наша остання година, — ото й каже жінка падишахові, — ти ж себе не прирікай на погибель, не вважай на мене, а сідай на коня та рятуй життя своє. Коли б тут зоставалось нехай і тисячу таких, як я, то й вони не мали б тебе здержувати, бо мені й волосини жалько, щоб з твоєї голови впала.

— О моя, од життя дорожча! — відказував їй падишах, — я позбувся трону й держави, аби тільки бути з тобою, ти — моє щастя, поки

в світі житимеш, поти я й щасливий буду, а в біді та горі — ти моя єдина розрада. Опріч усього ж, що судилось од долі, те не в нашій і волі.

Саме при цих словах жінка породила дитинку, гарного такого хлопчика, немов сонце, — здавалося, сам Юсуф Єгипетський на світ з'явився.

— О душе моя! — сказав їй падишах. — Як прив'яжемося серцем до цієї дитинки, то неодмінно загинемо. Краще залишимо його тут, біля колодязя, вручивши на Божу ласку, а самі подамося далі, через пустелю, — Всевишній Творець не дасть йому померти. «І немає на землі жодної тварини, проживлянням якої б не турбувався Аллах...».

Як почула матір таку мову, то аж серце їй кров'ю умилось. От погодувала вона дитинку; а в падишаха на зап'ястку був пов'язаний перл дорогоцінний, він здійняв його з себе й надів на руку дитинці. З опечаленим серцем, з очима, повними сліз, вони сіли на коней та подалися далі в дорогу. Вони їхали, не перестаючи лити сліз, і всюди їм вчувались якісь печальні відголоси, — здавалось, то плаче їхній синок.

Що ж до того сепегсалара, то він узяв місто в свою владу, утвердився на троні й прибрав до рук падишахську скарбницю.

А падишах зі своєю молододою дружиною усе поганяли коней, аж урешті прибули в околиці Керману й оповістили тамтешнього правителя. Шах Керману з вельможами виїхав їм назустріч, привів їх у місто й поселив у пишних покоях. Коли минуло два або й три дні і падишах відпочив з дороги, володар Керману розпорядився задля прибулих влаштувати пишну учту, покликали і вправних музик, і співців з хорошими голосами, аби ті розважали гостей, а як усе було наготовано, він послав по падишаха з Сістану свого сина. От як ввійшов падишах, дивиться, а там повні скатертини — їж, душе, пий скільки влізе. Спершу вони стали кружляти вино, і коли надійшла черга брати келиха падишахові, йому на очі навернулися сльози, і він сказав:

— Довгого віку тобі, о шаху! Що то за приємність пити вино, коли розлука з рідною домівкою затьмарює життя, коли на серці лежить туга за отчим краєм?

Шах Керману поспитав причину печалі, і падишах Сістану розповів свою пригоду-знегоду, од початку аж до самого краю. Засмутився з отої пригоди керманський шах незвичайно, а тоді сказав:

— Моє сумління велить стати тобі на поміч, проте мені треба кілька день, аби я поміркував у твоїм ділі.

Минув якийсь час, і шах Керману спорядив велике військо та віддав його під провід падишаха Сістану. Тії виступили в похід і незабаром прибули до Сістану. Ото вже непереливки прийшлося ворогові, — сепегсалар зазнав поразки, і довелось йому рятуватися втечею, а усі стовпи держави повинилися перед падишахом і попрохали пощади. Усіх великодушно простивши, він сів на трон і заходився, як і перше, справедливо й правосудно управляти, роздав воїнам шаха Керману велику силу золота й дарунків, самому ж правителеві послав не знати вже які дорогі й коштовні гостинці. Кажучи словами поета, у його саду розцвів квітник щастя, де солов'ї співали лагідних пісень.

Та перейдімо теперечки до історії бідолашного дитяти, зоставленого батьками біля колодязя край битого шляху. Хоча, правду мовлячи, падишахові тільки тієї й думки-печалі було, що його рідна дитина, яку вони покинули на призивл долі єдино з нужди. Сталось так, що до того колодязя пригналась ватага розбійників, коли дивляться — лежить хлоп'ятко, та таке гарне, ніби сто тисяч красенів улилось в один образ, а як плакало, бідолашне. Між тими розбійниками був один юнак, на ймення Фаррух. Він зійшов з коня, узяв на руки дитинку й ізразу сказав:

— Таки без сумніву, це немовля не простого роду, і залишили його тутечки через якесь лихо. А що воно родовите, так за це говорять шляхетні його прикмети.

Оскільки у Фарруха ще не було своїх дітей, він узяв собі малого царевича за сина. Потім, з переогодом, побачивши на його руці коштовну перлину, іще дужче впевнився, що то дитина іменитих батьків. Фаррух подякував Господові, забрав хлопчика у свій рідний край і віддав на виховання турботливій матірці; назвав же він його Худададом, себто Богом даний.

А падишахові день і ніч не йшла з голови думка, що ж трапилось його синові — чи помер він од сонячного сквару, чи, може, роздерла

його яка хижа звірина. І невтямки йому було, що всевишній Господь послав хлопцеві ласкаву няньку.

Худадад зростав не по днях, а по годинах: про таких кажуть, росте, як з води йде. Вже у місяць в його було стільки сили, скільки інші діти і в рік не мали. Коли ж він побільшав, Фаррух став навчати його всіляким премудроцям та наукам, їздити верхи, боротися, — не вспів і зглянутися, як той із хлоп'яти зробився гожим юнаком. Уже й на полювання почав їздити, то лева вб'є, то газелю чи дикого вепра вполює, а то, було, і віслюка степового стрілою дістане. Ватажок розбійників став брати його із собою в дорогу — приучав, значиться, того до грабіжницького ремесла.

— Наше діло, — казав йому, — так се дорожній грабунок.

Та не до душі було Худададові таке діло, і всякий раз, коли вони грабували якийсь проїжджий караван, він до караванників був милостивий, не давав їх до смерті забивати та обчищати до нитки. Трапилось так, що одного разу, коли вони наскочили на якийсь караван, купці виявилися не з боязкого десятка. Вони стали боронитись, гуртом ударили на грабіжників, одних схопили; аж тут Фаррух як уріжеться в саму їх гущину, став кришити наліво й направо, та його оточили й замалим не скинули з коня. Бачить Худадад, що воно на біду йде, заревів як лев, а тоді й кинеться тому на поміч. Багатьох людей поклавши, він вихопився з Фаррухом од ворогів, а тоді стали втікати. Проте, як на лихо, Худададів кінь застряг копитом у якійсь ямці й упав; тут наспіли караванники і, скориставшись з такої пригоди, схопили Худадада. Проводир каравану зв'язав юнака по руках і ногах, посадовив на лошака, дав повіддя в руки своєму гулямові й наказав:

— Гляди ж, пильнуй цього харцизяку. Хоча він і молодий літами, проте відважний, мов Рустам.

Аж тут озвався Худадад:

— Я, — каже, — не з доброї волі людей грабував.

— Гаразд, — одмовив проводир, — та тільки чого ж ти з оцими розбишаками наскочив на нас?

— До цього привинна лиха доля, — сказав Худадад. — Аллах мені свідком, а знає він усе тайне і явне, що ніколи я з власної волі не ходив на грабунки, бо оце ремесло моїй душі противне. Мене іще немовлям знайшли на дорозі, а виховав мене один чоловік на ім'я Фаррух.

Оскільки ті люди, що врятували мене од видимої смерті, були грабіжниками, то й я, проти свого бажання, змушений був тим самим, що й вони, промишляти. Проте нікого я просто так не вбивав, та й товаришам своїм не давав у подорожніх усе дочиста відбирати.

Як послухав проводир каравану його мову та як приглянувся його шляхетним прикметам, то зрозумів тоді, що юнак за своєю природою не грабіжник і все сказане ним — свята правда. У ньому прокинулась співчутливість до хлопця, і сказав він:

— Коли покаєшся, я візьму тебе за сина.

— Нехай буде й так, — відказав Худадад, — на все воля Божа.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

КУПИТИ